

พฤติกรรมกรอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ณัฐพร อยู่ปาน¹ และ พัชรี ดวงจันทร์²

¹ สาขาวิชาชีวเภสัชศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² สาขาวิชาเภสัชกรรมสังคม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

* Corresponding author: nattapor@swu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมกรอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง และศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดังกล่าว ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-องครักษ์ **วิธีการศึกษา:** เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยกลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตระดับปริญญาตรีทุกชั้นปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 420 คน จาก 12 คณะวิชา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมกรอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ **ผลการศึกษา:** กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 18 - 24 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ (27.2%) และประมาณครึ่งหนึ่งศึกษาชั้นปีที่ 1 ข้อความบนฉลากยาที่ตัวอย่างอ่านมากที่สุด คือ ชื่อยา (72.1%) วิธีใช้ยา (32.7%) และคำเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้น (30.3%) ตามลำดับ ส่วนข้อความบนฉลากเครื่องสำอางที่อ่านมากที่สุด คือ ชื่อทางการค้า (47.0%) ราคา (22.5%) และวิธีใช้ (19.2%) ตามลำดับ คะแนนเฉลี่ยของเจตคติต่อการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเท่ากับ 4.07 และ 4.11 ตามลำดับ พบว่าตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับฉลากยา (2.97) มากกว่าฉลากเครื่องสำอาง (1.86) คะแนนพฤติกรรมกรอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและฉลากเครื่องสำอางพบว่าเท่ากับ 3.29 และ 3.03 ตามลำดับ พบว่าเจตคติต่อการอ่านฉลากและความรู้เกี่ยวกับฉลากสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมกรอ่านฉลากได้ร้อยละ 5.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่ามีเพียงเจตคติต่อการอ่านฉลากเท่านั้นที่สามารถทำนายพฤติกรรมกรอ่านฉลากได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.187, P < 0.001$) **สรุป:** ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และมหาวิทยาลัยใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มีพฤติกรรมกรอ่านฉลากที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างปลอดภัยและมีสุขภาพที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: ฉลากยา, ฉลากเครื่องสำอาง, พฤติกรรมกรอ่านฉลาก

ไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ 2553;5(2):121-130

บทนำ

ในปัจจุบันประชาชนสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่ว่าจะเป็นยารักษาโรคหรือเครื่องสำอางได้สะดวกขึ้น เช่น สามารถหาซื้อเครื่องสำอางได้จากร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า แม้กระทั่งตลาดนัดใกล้บ้าน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีขายมีทั้งที่ผ่านการรับรองและไม่ผ่านการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หากผู้บริโภคไม่พิจารณาสินค้าให้รอบคอบก่อนซื้อ อาจได้เครื่องสำอางที่ไม่มีคุณภาพ หมดอายุและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้ ฉลากเครื่องสำอางเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้บริโภคสามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง คณะกรรมการเครื่องสำอางได้ตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคจึงได้ออกประกาศฉบับใหม่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อความอันจำเป็นและคำเตือนบนฉลากเครื่องสำอาง จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ ประกาศ

คณะกรรมการเครื่องสำอางเรื่องฉลากของเครื่องสำอาง (ลงวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2551) เรื่องการแสดงคำเตือนที่บนฉลากเครื่องสำอาง (ลงวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2551) และเรื่องการระบุข้อความอันจำเป็นที่บนฉลากของเครื่องสำอาง (ลงวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2551)¹ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้จะทำให้ผู้ผลิตเครื่องสำอางต้องปรับเปลี่ยนข้อมูลบนฉลากของเครื่องสำอางให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด มีข้อมูลที่ครบถ้วนเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและช่วยในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์นั้น ยารักษาโรคเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพอีกชนิดที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะยาสามัญประจำบ้าน ยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จและยาอันตราย ซึ่งสามารถซื้อได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ แต่ยาแตกต่างจากสินค้าทั่วไปที่หากใช้ไม่ถูกต้องอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ฉลากยาจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยให้ประชาชนใช้ยาได้ถูกต้อง ปลอดภัย และได้รับประโยชน์สูงสุด การอ่านฉลากยา

[§] 15th year of Srinakharinwirot Journal of Pharmaceutical Science

ทำให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น ปฏิบัติตามการรักษาได้อย่างถูกต้อง และทำให้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ได้เร็วขึ้น

กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้รณรงค์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยและพัฒนาพฤติกรรมผู้บริโภคให้สามารถเลือกซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า² เนื่องจากปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายมากมายและมีการนำโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้า หากผู้บริโภคมีพฤติกรรมการซื้อที่ไม่ถูกต้อง อาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้ สิ่งที่จะสามารถช่วยผู้บริโภคได้คือการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ชื่อผลิตภัณฑ์ ส่วนประกอบสำคัญ ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต วันเดือนปีที่ผลิตและหมดอายุ วิธีใช้ การเก็บรักษา ปริมาณสุทธิ เครื่องหมายรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้นอกจากจะช่วยผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แล้วยังช่วยให้สามารถใช้ผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย

กลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะนักศึกษา มหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นผู้ที่ต้องหาซื้อยาและเครื่องสำอางด้วยตนเองและบางครั้งเป็นผู้ซื้อสินค้าให้กับบุคคลในครอบครัว³ หากบุคคลเหล่านี้มีพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อที่ถูกต้องจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มีประโยชน์ซึ่งจะส่งผลถึงการมีสุขภาพที่ดีในระยะยาว และบุคคลกลุ่มนี้ยังสามารถชี้แนะเพื่อนและสมาชิกในครอบครัวให้ตระหนักถึงอันตรายจากการไม่อ่านฉลากก่อนซื้อยาและเครื่องสำอาง จากความสำคัญที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอางของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการดำเนินงานด้านการเผยแพร่ความรู้ การพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค ตลอดจนออกแบบสื่อหรือโปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ และจัดกิจกรรมรณรงค์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสมและมีสุขภาพที่ดีต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ศึกษาความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอาง ศึกษาพฤติกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง และศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า เจตคติและความรู้จะสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์ยาและ

เครื่องสำอาง ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตระดับปริญญาตรีทุกชั้นปี ที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 420 คน จาก 12 คณะวิชา สุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็นแบบประเมินเจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 5-เห็นด้วยอย่างยิ่ง รวมทั้งสิ้น 17 ข้อ ส่วนที่ 3 เป็นแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอาง ลักษณะเป็นข้อคำถามแบบถูกผิด โดยตอบถูกได้ 1 คะแนนและตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 10 ข้อ และส่วนที่ 4 เป็นแบบประเมินพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง โดยเป็นมาตราประเมินค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ 1-ไม่ทำเลย ไปจนถึง 4-ทำเป็นประจำ มีทั้งสิ้น 11 ข้อ

ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ได้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง⁴⁻⁶ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของเนื้อหา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้กับนิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาปรับข้อคำถามก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง โดยหลังจากใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง พบว่าดัชนีความยากง่าย (difficulty index) ของข้อคำถามในส่วนความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางมีค่าตั้งแต่ 0.22 – 0.89 ส่วนความเชื่อมั่น (internal consistency reliability) ของแบบสอบถามในส่วนเจตคติและพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าตั้งแต่ 0.770 – 0.835 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อกับข้ออื่น ๆ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทุกข้อ (r) มีค่าตั้งแต่ 0.289 – 0.776 ซึ่งแสดงว่ามีค่าอำนาจจำแนกที่ดี

การวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ศึกษา รวมถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติในการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ทดสอบทางสถิติสำหรับสมมติฐานการทำนายพฤติกรรมก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางโดยตัวแปรความรู้และทัศนคติ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows Version 13.0

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามจำนวน 420 ชุด แต่ได้รับแบบสอบถามคืน 394 ชุด (93.8%) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 18-24 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (64.6%) กำลังศึกษาอยู่คณะวิศวกรรมศาสตร์ (27.2%) และอยู่ชั้นปีที่ 1 (52.3%) (ตารางที่ 1) การอ่านข้อความในฉลากก่อนซื้อหรือใช้ พบว่า สำหรับฉลากยาข้อความที่กลุ่มตัวอย่างอ่านมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ชื่อยา (72.1%) วิธีใช้ยา (32.7%) และคำเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดขึ้น (30.3%) ตามลำดับ ส่วนฉลากเครื่องสำอางข้อความที่กลุ่มตัวอย่างอ่านมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ชื่อทางการค้า (47.0%) วิธีใช้ (19.2%) และราคา (22.5%) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	139	35.4
หญิง	254	64.6
คณะ		
เภสัชศาสตร์	40	10.2
สหเวชศาสตร์	22	5.6
พยาบาลศาสตร์	37	9.4
วิศวกรรมศาสตร์	107	27.2
พลศึกษา	57	14.5
แพทยศาสตร์	14	3.6
ทันตแพทยศาสตร์	7	1.8
วิทยาศาสตร์	4	1.0
ศึกษาศาสตร์	11	2.8
มนุษยศาสตร์	43	10.9
ศิลปกรรมศาสตร์	31	7.9
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม	21	5.3
ระดับชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	206	52.3
ชั้นปีที่ 2	76	19.3
ชั้นปีที่ 3	61	15.5
ชั้นปีที่ 4	43	10.9
ชั้นปีที่ 5	8	2.0

ตารางที่ 2 ลำดับความถี่ของผู้ที่อ่านข้อความบนฉลาก

ข้อความบนฉลาก	จำนวน (ร้อยละ)		
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3
ฉลากยา			
ชื่อยา	243 (72.1)	18 (5.4)	8 (2.4)
ชื่อผู้ผลิต	11 (3.3)	3 (0.9)	5 (1.5)
วันเดือนปีที่ผลิต/หมดอายุ	28 (8.3)	104 (31.1)	71 (21.1)
วิธีใช้ยา	20 (5.9)	110 (32.7)	78 (23.1)
คำเตือน/ข้อควรระวัง	9 (2.7)	50 (14.9)	102 (30.3)
ราคา	7 (2.1)	13 (3.9)	28 (8.3)
คำว่า "ยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาใช้ภายนอก ยาใช้เฉพาะที่"	19 (5.6)	34 (10.1)	32 (9.5)
ปริมาณหรือขนาดบรรจุของยา	-	4 (1.2)	13 (3.9)
ฉลากเครื่องสำอาง			
ชื่อทางการค้า	157 (47.0)	23 (6.9)	16 (4.8)
ชื่อผู้ผลิต	23 (6.9)	15 (5.4)	6 (1.8)
วันเดือนปีที่ผลิต/หมดอายุ	26 (7.8)	62 (18.6)	48 (14.4)
ประเภทและชนิดของเครื่องสำอาง	60 (18.0)	55 (16.5)	22 (6.6)
วิธีใช้	18 (5.4)	64 (19.2)	49 (14.7)
ชื่อสารที่เป็นส่วนผสม	6 (1.8)	34 (10.2)	29 (8.7)
ราคา	26 (7.8)	35 (10.5)	75 (22.5)
ปริมาณสุทธิ	2 (0.6)	6 (1.8)	22 (6.6)
คำเตือนเกี่ยวกับอันตราย	11 (3.3)	14 (4.2)	54 (16.2)
คำกล่าวบรรยาย	5 (1.5)	23 (6.9)	13 (3.9)

เจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง

ผลการศึกษาเจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้เท่ากับ 4.07 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมินเชิงคุณค่าในทางบวกต่อการอ่านฉลากยา เมื่อพิจารณาเจตคติรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.09 ถึง 4.66 (ตารางที่ 3) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย = 4.66) รองลงมาคือ ทำให้ใช้ยาได้ถูกต้อง และทำให้ทราบวันหมดอายุของยา ซึ่งมีคะแนนเท่ากัน คือ 4.45 อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่าการอ่านฉลากยา ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน (ค่าเฉลี่ย = 2.09) รองลงมาคือ ไม่เห็น

ด้วยว่าการอ่านฉลากยา เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก และทำให้ได้รับข้อมูลมากเกินความจำเป็น ตามลำดับ

ส่วนเจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้ ผลการศึกษาพบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมินเชิงคุณค่าในทางบวกต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้เช่นกัน และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอางมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.29 ถึง 4.48 (ตารางที่ 4) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการอ่านฉลากเครื่องสำอาง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.48) รองลงมาคือ เป็นการกระทำที่รอบคอบ และทำให้ได้เครื่องสำอางที่ปลอดภัย ตามลำดับ

ตารางที่ 3 เจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้

ข้อความ	ร้อยละของผู้ตอบ					Mean ± SD ^a
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
1. เป็นสิ่งที่มีประโยชน์	69.8	26.1	4.1	0	0	4.66 ± 0.55
2. เป็นการกระทำที่ใช้เวลานาน†	7.6	19.8	21.6	31.0	20.1	2.64 ± 1.22
3. ทำให้ได้รับข้อมูลมากเกินความจำเป็น†	8.4	13.5	21.3	35.5	21.3	2.52 ± 1.21
4. ทำให้รู้สึกมั่นใจในการใช้ยาค้นนั้นมากขึ้น	49.2	40.1	9.4	1.3	0	4.37 ± 0.71
5. ทำให้ใช้ยาได้ถูกต้อง	54.8	36.0	8.9	0.3	0	4.45 ± 0.67
6. ช่วยตัดสินใจซื้อยาที่ตัวยามีเหมือนกันแต่ต่างยี่ห้อ	36.0	47.7	15.0	1.0	0.3	4.18 ± 0.74
7. ทำให้ทราบวันหมดอายุของยา	52.8	39.3	7.9	0	0	4.45 ± 0.64
8. ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน †	4.3	9.1	15.0	34.8	36.8	2.09 ± 1.13
9. เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก†	4.8	8.9	23.1	32.5	30.7	2.25 ± 1.13
คะแนนรวมเจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้						4.07 ± 0.59

^a ช่วงคะแนนเจตคติที่เป็นไปได้: 1-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5-เห็นด้วยอย่างยิ่ง

† ข้อความทางลบซึ่งต้องกลับคะแนนก่อนการคำนวณคะแนนเจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้

ตารางที่ 4 เจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้

ข้อความ	ร้อยละของผู้ตอบ					Mean ± SD*
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
1. เป็นการกระทำที่ดีที่สุดมีความรู้	32.2	37.1	25.1	4.1	1.5	3.94 ± 0.93
2. เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง	56.3	36.0	7.4	0.3	0	4.48 ± 0.64
3. ช่วยทำให้มั่นใจในคุณภาพของเครื่องสำอาง	52.5	33.5	14	0	0	4.39 ± 0.72
4. เป็นการกระทำที่เสียเวลา †	6.6	10.4	19.3	33.0	30.7	2.29 ± 1.20
5. ทำให้เกิดความสับสนจากข้อมูลที่ได้รับ†	7.1	14.0	32.0	31.2	15.7	2.65 ± 1.12
6. ช่วยในการตัดสินใจเลือกเครื่องสำอางที่เหมาะสมกับตน	41.6	44.7	12.4	0.5	0.8	4.26 ± 0.75
7. เป็นการกระทำที่รอบคอบ	48.7	43.1	8.1	0	0	4.41 ± 0.64
8. ทำให้ได้เครื่องสำอางที่ปลอดภัย	50.0	36.5	12.9	0.5	0	4.36 ± 0.72
คะแนนรวมของเจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้						4.11 ± 0.53

^a ช่วงคะแนนเจตคติที่เป็นไปได้: 1-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5-เห็นด้วยอย่างยิ่ง

† ข้อความทางลบซึ่งต้องกลับคะแนนก่อนการหาเจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้

ความรู้เกี่ยวกับฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับฉลากยามากกว่าฉลากเครื่องสำอาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางเท่ากับ 2.97 และ 1.86 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ในส่วนความรู้เกี่ยวกับฉลากยา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่าจะฉลากยาจำเป็นต้องแสดงค่าเดือนของยา (79.2%) รองลงมาคือ ฉลากยาจำเป็นต้องระบุชื่อสามัญทางยา (71.6%) ตามลำดับ สำหรับความรู้เกี่ยวกับฉลากเครื่องสำอางพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่ามีเครื่องหมาย “อย.” แสดงว่าได้ผ่านการตรวจสอบแล้ว (70.8%) รองลงมาคือ เครื่องสำอางที่นำเข้ามาจากต่างประเทศจำเป็นต้องแสดงฉลากเป็นภาษาไทย (53.3%) (ตารางที่ 5)

พฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง

ตารางที่ 6 แสดงพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางจากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางเท่ากับ 3.29 และ 3.03 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในส่วนการอ่านฉลากยาพบว่า พฤติกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การอ่านวันเดือนปีที่ผลิตหรือหมดอายุ รองลงมาคือ การอ่านชื่อยา และวิธีใช้ยาก่อนซื้อหรือใช้ ตามลำดับ สำหรับฉลากเครื่องสำอางพฤติกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การอ่านวัน

ตารางที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอาง

คำถาม	ผู้ที่ตอบถูกในแต่ละข้อ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับฉลากยา* (Mean ± SD)	2.97 ± 1.44	
1. ฉลากยาไม่จำเป็นต้องระบุชื่อสามัญทางยา [†]	282	71.6
2. คำว่า “ยาใช้ภายนอก” จะต้องเขียนด้วยตัวอักษรสีน้ำเงิน [†]	150	38.1
3. Mfg date หมายถึง วันเดือนปีที่ยาหมดอายุ [†]	182	46.2
4. ฉลากยาไม่จำเป็นต้องแสดงค่าเดือนของยา [†]	312	79.2
5. เลขทะเบียนตำรับยาช่วยบอกได้ว่าได้ผ่านการตรวจจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาแล้ว	246	62.4
ความรู้เกี่ยวกับฉลากเครื่องสำอาง* (Mean ± SD)	1.86 ± 1.08	
6. เครื่องสำอางที่นำเข้ามาจากต่างประเทศไม่จำเป็นต้องแสดงฉลากเป็นภาษาไทยก็ได้ [†]	210	53.3
7. เครื่องสำอางบางชนิดไม่จำเป็นต้องมีเครื่องหมาย อย.	58	14.7
8. ในฉลากเครื่องสำอาง การแสดงสารที่เป็นส่วนผสมในการผลิตจะเรียงลำดับปริมาณจากมากไปหาน้อย	155	39.3
9. เครื่องสำอางที่มีเครื่องหมาย อย. แสดงว่าได้ผ่านการตรวจสอบแล้ว	279	70.8
10. เครื่องสำอางที่มีข้อความบนฉลากว่า “Dermatologist-tested” แสดงว่าแพทย์ผิวหนังให้การรับรองแล้ว [†]	29	7.4

* ช่วงคะแนนมีค่าตั้งแต่ 0 - 5 คะแนน โดยคะแนนสูงแสดงว่ามีความรู้มาก

[†] คำถามให้เลือกตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” โดยคำตอบที่ถูกต้องคือ “ไม่ใช่”

เดือนปีที่ผลิตหรือหมดอายุ รองลงมาคือ การอ่านค่าเดือนหรือข้อควรระวัง และวิธีใช้เครื่องสำอาง ตามลำดับ

ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง

ในการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 7)

ในการทดสอบโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าข้อมูลมีลักษณะตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติดังกล่าว ผลการทดสอบพบว่าเจตคติต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง และความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางได้ร้อยละ 5.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) (ตารางที่ 8) ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ว่า เจตคติและความรู้สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของกลุ่มตัวอย่างได้ ทั้งนี้พบว่ามีเพียงเจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางเท่านั้นที่สามารถทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.187, P < 0.001$)

ตารางที่ 6 พฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ (ร้อยละ)				Mean ± SD
	ไม่ทำเลย	ทำครั้งแรกที่ซื้อหรือใช้	ทำเป็นบางครั้ง	ทำเป็นประจำ	
การอ่านฉลากยา†					3.29 ± 0.62
1. ทำอ่านชื่อยา ก่อนซื้อหรือใช้ยา	3.00	9.90	25.40	61.70	3.46 ± 0.79
2. ทำอ่านวันเดือนปีที่ผลิตหรือหมดอายุ ก่อนซื้อหรือใช้ยา	1.50	8.90	30.50	59.10	3.47 ± 0.72
3. ทำอ่านวิธีใช้ยา ก่อนซื้อหรือใช้ยา	1.80	10.90	27.70	59.60	3.45 ± 0.76
4. ทำอ่านคำเตือนหรือข้อควรระวัง ก่อนซื้อหรือใช้ยา	2.30	11.40	29.40	56.90	3.41 ± 0.78
5. ทำอ่านชื่อหรือที่ตั้งของผู้ผลิตยา ก่อนซื้อหรือใช้ยา	15.50	22.30	41.60	20.60	2.67 ± 0.97
การอ่านฉลากเครื่องสำอาง†					3.03 ± 0.64
6. ทำอ่านวันเดือนปีที่ผลิตหรือหมดอายุ ก่อนซื้อหรือใช้เครื่องสำอาง	3.00	11.20	35.0	50.80	3.34 ± 0.79
7. ทำอ่านส่วนประกอบสำคัญ ก่อนซื้อหรือใช้เครื่องสำอาง	5.30	19.50	45.20	29.90	3.00 ± 0.84
8. ทำอ่านวิธีใช้เครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้เครื่องสำอาง	1.80	16.00	35.80	46.40	3.27 ± 0.79
9. ทำอ่านคำเตือนหรือข้อควรระวัง ก่อนซื้อหรือใช้เครื่องสำอาง	2.00	15.70	32.50	49.70	3.30 ± 0.81
10. ทำนำข้อมูลส่วนผสมสำคัญในเครื่องสำอาง มาเปรียบเทียบกับราคาของเครื่องสำอางชนิดนั้น ก่อนตัดสินใจซื้อ	16.50	19.50	40.90	23.10	2.71 ± 1.00
11. ทำอ่านชื่อที่ตั้งของผู้ผลิตเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้เครื่องสำอาง	17.80	22.80	40.90	18.50	2.60 ± 0.98

† ระดับการปฏิบัติมีคะแนนตั้งแต่ 1-ไม่ทำเลย ถึง 4-ทำเป็นประจำ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่ามีพฤติกรรมการอ่านฉลากที่ดี

ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	1	2	3	Mean ± SD
1. เจตคติต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง ^a	...			69.51 ± 8.90
2. ความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอาง ^b	0.202 ^{**}	...		4.83 ± 2.14
3. พฤติกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง ^c	0.206 ^{**}	0.131 [*]	...	34.67 ± 6.31

^a P = 0.009; ^b P < 0.001

ช่วงคะแนนที่เป็นไปได้: ^a 17 - 85; ^b 0 - 10; ^c 11 - 44

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง*

ตัวแปร	B	SE(B)	β
เจตคติต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง	0.132	0.036	0.187 ^{**}
ความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอาง	0.275	0.148	0.093

* R² = 0.051

** P < 0.001

เมื่อแยกวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางในลักษณะพฤติกรรมเดียว พบว่าผลที่ได้สอดคล้องกัน คือ ตัวแปรที่สามารถ

ทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เจตคติต่อการอ่านฉลากยา ก่อนซื้อหรือใช้ ($\beta = 0.238, P < 0.001$) เช่นเดียวกับที่ตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เจตคติต่อการอ่านฉลากเครื่องสำอาง ก่อนซื้อหรือใช้ ($\beta = 0.135, P = 0.007$)

อภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อหรือใช้ โดยข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์ที่อ่านมากที่สุดสองลำดับแรกคือ ชื่อยา/ชื่อการค้าของเครื่องสำอาง และวิธีใช้ ตามลำดับ ซึ่งผลเหมือนกันทั้งสองผลิตภัณฑ์แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับชื่อและวิธีใช้ยาหรือเครื่องสำอางมากที่สุด ในขณะที่ลำดับการอ่านข้อมูลถัดมาของทั้งสองผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกัน โดยพบว่าสำหรับผลิตภัณฑ์ยา กลุ่มตัวอย่างจะอ่านคำเตือนหรือข้อควรระวัง ส่วนเครื่องสำอางนั้นกลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับการอ่านราคาก่อนซื้อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าการใช้ยาไม่ถูกต้องจะทำให้เกิดอันตราย การทราบคำเตือนหรือข้อควรระวังก่อนการใช้จะทำให้เกิดความปลอดภัยต่อตนเอง

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับราคาขายมากกว่าอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะราคาขายจะสูงเพียงไรหากจำเป็นต้องใช้ในการรักษาโรคก็มีความจำเป็นที่ต้องซื้อประกอบกับยาไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ที่มีหลายชื่อการค้าเหมือนกับเครื่องสำอางจึงไม่จำเป็นต้องนำราคามาเปรียบเทียบก่อนตัดสินใจซื้อ ในขณะที่เครื่องสำอางนั้น สินค้าส่วนใหญ่มีชื่อการค้าและราคาแตกต่างกัน แต่ก็มีสรรพคุณเหมือนกัน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงต้องนำราคามาเปรียบเทียบกันก่อนตัดสินใจซื้อ

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของประกาย ตปนียากร และคณะ⁷ ซึ่งทำการศึกษารับรู้ การอ่านและการใช้ประโยชน์ ข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยผลการศึกษาพบว่าข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามมีการอ่านมากที่สุดคือชื่อของผลิตภัณฑ์ยา เครื่องสำอางและอาหาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้ผลิตได้จัดทำข้อมูลสินค้าให้มีตัวอักษรขนาดใหญ่ มีชื่อให้ชวนจดจำและมีการโฆษณาชื่อสินค้าตามสื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้บริโภครับรู้และสามารถจดจำชื่อผลิตภัณฑ์ได้มากที่สุด

ผลการศึกษาเจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อการอ่านฉลาก แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมินเชิงคุณค่าในทางบวกต่อการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง โดยส่วนใหญ่เห็นว่าการอ่านฉลากยาที่มีประโยชน์ทำให้ชยาได้ถูกต้อง และทำให้ทราบวันหมดอายุของยา สำหรับเครื่องสำอางกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการอ่านฉลากเครื่องสำอางเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง เป็นการกระทำที่รอบคอบ และทำให้ได้เครื่องสำอางที่ปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่มีการประเมินเชิงคุณค่าในทางลบต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอางก่อนซื้อหรือใช้ โดยเห็นว่าการอ่านฉลากยาใช้เวลานาน ทำให้ได้รับข้อมูลเกินความจำเป็น ทำให้ได้ยาก และไม่ใช้สิ่งจำเป็น และเกี่ยวกับเครื่องสำอางก็พบว่ายังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนเห็นว่าเป็นการเสียเวลา และทำให้สับสนจากข้อมูล ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ายังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ไม่เห็นความสำคัญของการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ดังนั้นการประชาสัมพันธ์หรือรณรงค์เกี่ยวกับการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจต้องอธิบายความหมายและความสำคัญของข้อความต่าง ๆ บนฉลาก เพื่อให้ผู้บริโภคไม่สับสนในข้อมูล ไม่รู้สึกว่ายาก และควรเน้นย้ำว่าการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่เรื่องเสียเวลา เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีในการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์เหล่านี้

ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องบางส่วนกับผลการวิจัยของชลลัทธิน สุทรภักดิ์⁸ ซึ่งทำการศึกษาเรื่องทัศนคติที่มีต่อฉลากโภชนาการของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่ง

พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าฉลากโภชนาการมีประโยชน์ต่อผู้บริโภค แต่ไม่แน่ใจว่าฉลากโภชนาการเข้าใจยากหรือว่าฉลากดังกล่าวจะหลอกลวงผู้บริโภคได้อย่างไร อย่างไรก็ตามผู้บริโภคไม่คิดว่าการอ่านฉลากโภชนาการก่อนซื้ออาหารทำให้เสียเวลาเปล่าประโยชน์ แสดงว่าผู้บริโภคในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับการอ่านฉลากก่อนซื้อผลิตภัณฑ์อาหารมาก นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจินดา ศักดิ์ถาวร⁶ ซึ่งศึกษาเรื่องความรู้และเจตคติเกี่ยวกับฉลากโภชนาการของครูโรงเรียนประจำจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อฉลากโภชนาการ โดยเห็นว่าฉลากโภชนาการมีประโยชน์ ทำให้ผู้บริโภคทราบข้อเท็จจริงของอาหารสำเร็จรูป ทุกคนควรอ่านฉลากโภชนาการก่อนซื้อ และไม่คิดว่าการอ่านฉลากก่อนซื้อทำให้เสียเวลา และเพศหญิงมีเจตคติต่อฉลากโภชนาการดีกว่าเพศชาย

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยครั้งนี้กับการวิจัยอื่น^{6,8} พบว่ามีผลการศึกษางานส่วนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดอาจแตกต่างกัน และการประชาสัมพันธ์หรือการรณรงค์ของหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการอ่านฉลากโภชนาการมากกว่าฉลากยาหรือเครื่องสำอาง จึงอาจทำให้เจตคติต่อการอ่านฉลากโภชนาการมีความแตกต่างจากเจตคติต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ได้ขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับเจตคติของผู้บริโภคต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง ซึ่งยังไม่มีการศึกษามาก่อน

ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางในระดับปานกลางและน้อยตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุไรสกุลเผือก⁹ ที่ศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต ปี 2550 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (44.8%) ถึงน้อย (38.8%) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนิสา เสียงสกุลไทย และรัตนากาเดร์¹⁰ ที่ศึกษาความรู้และพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนจังหวัดปัตตานี ปี 2550 พบว่าความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง (61.3%) ถึงน้อย (36.7%) ซึ่งเมื่อจำแนกรายผลิตภัณฑ์พบว่าเครื่องสำอางและยาเป็นผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้น้อยเกินร้อยละ 50 แต่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบอันตรายมากที่สุด (63.3%) ถึงแม้ว่าผลการศึกษาดังกล่าวกับผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกัน แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีอายุเฉลี่ยและอาชีพแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างในประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ศึกษา โดยงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะยา

และเครื่องสำอางเท่านั้น ขณะที่งานวิจัยอื่นศึกษาผลิตภัณฑ์สุขภาพทั้งหมด

ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากอยู่ในเกณฑ์ดี โดยอ่านชื่อผลิตภัณฑ์ วันเดือนปีที่ผลิตและหมดอายุ วิธีใช้ คำเตือนและข้อควรระวัง ซึ่งเป็นสาระสำคัญของฉลากผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของน้ำหนึ่ง วรพงศธร¹² ซึ่งศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อเครื่องสำอางป้องกันแสงแดด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (67%) อ่านส่วนประกอบบนฉลากของเครื่องสำอางป้องกันแสงแดดก่อนการตัดสินใจซื้อทุกครั้ง เลือกซื้อเครื่องสำอางที่ระบุวัน เดือน ปี ที่ผลิตและหมดอายุทุกครั้ง (74%) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณร บุคคาใจม¹³ ซึ่งศึกษาเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคเครื่องสำอางของนักศึกษาหญิงในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครใต้ พบว่าพฤติกรรมที่นักศึกษาหญิงปฏิบัติเป็นประจำคือซื้อเครื่องสำอางโดยดูวันเดือนปีที่ผลิตและหมดอายุก่อนทุกครั้งและเลือกภาชนะบรรจุที่เหมาะสม ปลอดภัย ไม่แตกร้าว

แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้มีพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางอยู่ในระดับดี แต่พบว่ายังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่อ่านชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตยาและเครื่องสำอางน้อยกว่าข้อมูลอื่น ซึ่งข้อความส่วนนี้มีประโยชน์คือหากเมื่อใช้ผลิตภัณฑ์แล้วเกิดปัญหา ผู้บริโภคสามารถร้องเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหาผู้รับผิดชอบได้ โดยเฉพาะเครื่องสำอางนั้น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะออกประกาศอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับชื่อผลิตภัณฑ์และชื่อผู้ผลิตที่ถูกตรวจสอบพบว่าผลิตเครื่องสำอางอันตราย มีการลักลอบผสมสารห้ามใช้ในเครื่องสำอาง นอกจากนี้ยังพบว่าเครื่องสำอางบางชนิดไม่ระบุชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ผู้บริโภคไม่ควรซื้อมาใช้ หากผู้บริโภคไม่สนใจข้อมูลในส่วนนี้ก็อาจได้รับอันตรายจากการใช้เครื่องสำอางปลอมได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างยังไม่ทราบถึงความสำคัญของชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตที่ระบุบนฉลาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจต้องให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่นิสิตนักศึกษาถึงความสำคัญของข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้เกิดความตระหนักในการอ่านชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตบนฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนตัดสินใจซื้อ

ผลการศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่าเจตคติต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง และความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางได้ร้อยละ 5.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อพิจารณาที่ระดับตัวแปร

พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เจตคติต่อการอ่านฉลาก แสดงว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีการประเมินเชิงคุณค่าในทางบวกต่อการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง ก็มีแนวโน้มที่จะอ่านฉลากผลิตภัณฑ์มากขึ้น ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อหรือใช้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เช่น ทำให้ทราบวันหมดอายุของยา ทำให้ใช้ยาได้ถูกต้อง และทำให้ได้เครื่องสำอางที่ปลอดภัย แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ประโยชน์ของการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางต่อสุขภาพตนเอง เป็นแรงเสริมให้กลุ่มตัวอย่างกระทำพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อหรือใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรับรู้ประโยชน์ (perceived benefits) ของเพนเดอร์^{4,14} ที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง และความรู้เกี่ยวกับฉลากยาและเครื่องสำอางสามารถอธิบายพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากดังกล่าวได้เพียงร้อยละ 5.1 ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 95 ไม่สามารถอธิบายได้จากตัวแปรในการศึกษานี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากยังมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยไม่นำมาศึกษา หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของเพนเดอร์^{4,14,15} พบว่าปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอางก่อนซื้อ เช่น การรับรู้อุปสรรคของการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ (perceived barriers) ในส่วนเนื้อหาที่เป็นภาษาอังกฤษหรือคำศัพท์ทางเทคนิคที่แสดงบนฉลาก อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าการอ่านฉลากเป็นสิ่งที่ยาก ความมั่นใจในการอ่านฉลากยาและเครื่องสำอาง (perceived self-efficacy) คือการรับรู้ความสามารถของตนเองในการอ่านฉลาก ความมั่นใจในความสามารถของตนเองที่จะปฏิบัติพฤติกรรม ซึ่งมีผลโดยตรงในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างบางส่วนคิดว่าการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งที่ยากสำหรับตนเอง จึงมีพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้ ปัจจัยสถานการณ์ (situational factor) เป็นตัวกำหนดความสะดวกสบายในการกระทำพฤติกรรม ซึ่งก็คือการเข้าถึงฉลากผลิตภัณฑ์ โดยการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดว่าการอ่านฉลากทำให้เสียเวลาจึงทำให้ไม่ต้องการอ่านฉลากก่อนซื้อ นอกจากนี้ปัจจัยอื่นที่อาจมีผลคืออิทธิพลระหว่างบุคคล (interpersonal influence) ความเชื่อในบุคคลอื่น เช่น ครอบครัว เพื่อน อาจารย์และบุคลากรทางด้านสุขภาพ อาจเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากบุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมกรรมการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก็อาจส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตาม เหตุผลดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยของทิพย์วรรณ ชิมทิม⁴ ซึ่งศึกษาเรื่องปัจจัย

กำหนดการอ่านฉลากและเอกสารกำกับยาของวัยรุ่นอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การรับรู้ฉลากของการอ่านฉลากยาและเอกสารกำกับยา ความมั่นใจในการอ่าน และการเข้าถึงฉลากยาและเอกสารกำกับยา สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการอ่านฉลากและเอกสารกำกับยาได้ร้อยละ 27.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น เพื่อให้ให้นิสิตนักศึกษาเกิดพฤติกรรมที่ดีในการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ควรมีการศึกษาต่อไปเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อมูลในการจัดทำโปรแกรมการพัฒนาพฤติกรรมการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อหรือใช้ในกลุ่มนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษานี้พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เจตคติต่อการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นิสิตมีเจตคติที่ดีต่อการอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อหรือใช้ โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ตรงกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับประโยชน์ของการอ่านฉลากก่อนซื้อ ให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของข้อความหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ บนฉลากและส่งเสริมให้นิสิตรับรู้ว่าการอ่านฉลากไม่ใช่การกระทำที่ยุ่งยากและเสียเวลา ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอาง

เอกสารอ้างอิง

1. อารทรา ปัญญาภิภาณ. การปรับปรุงกฎหมายด้านเครื่องสำอางให้สอดคล้องกับอาเซียน. *วารสารอาหารและยา* 2552;16(3):20-24.
2. ศิริกุล อำพนธ์, กรัณทรรัตน์ บุญช่วยธนสิทธิ์, วิษณุ โรจน์เรืองโร, จุฬาลักษณ์ นิพนธ์แก้ว, เสาวนีย์ เกตุบำรุงพร. การประเมินผลสัมฤทธิ์การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารของกองพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ปี 2551. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, 2551.

3. Misra R. Knowledge, attitudes, and label use among college students. *J Am Diet Assoc* 2007;107(12):2130-2134.
4. ทิพย์วรรณ ชิมทิม. ปัจจัยกำหนดการอ่านฉลากและเอกสารกำกับยาของวัยรุ่น อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
5. วรณีย์ สุขจันทร์. ความรู้เรื่องฉลากโภชนาการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
6. สุจิตณา ศักดิ์ถาวร. ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับฉลากโภชนาการของครูโรงเรียนประจำจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
7. ประกาย ตปนียากร, แฉล้ม ลาภาสระน้อย, รัฐวดี วรรณเลิศ, สมบูรณ์ เนื่องมหา. การศึกษาระบบการอ่านและการใช้ประโยชน์ข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารอาหารและยา* 2545;2:32-40.
8. ชลลักษณ์ สุทธภักดี. ทศนคติที่มีต่อฉลากโภชนาการของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
9. จุไร สกุลเผือก. การศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต ปี 2550. *วารสารอาหารและยา* 2551;15(1):85-91.
10. สุนิสา เสียงสกุลไทย, รศนา กาเดร์. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนจังหวัดปัตตานี ปี 2550. *วารสารอาหารและยา* 2551;14(1):67-72.
11. บรรเจิด เตชะศิลป์ชัยกุล. การศึกษาระดับความรู้ พฤติกรรมการเลือกซื้อและพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชน จังหวัดศรีสะเกษ ปี 2550. *วารสารอาหารและยา* 2551;14(1):25-31.
12. น้ำหนึ่ง วรพงศธร. ทศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อเครื่องสำอางป้องกันแสงแดด. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. เชียงราย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2551.
13. พชรพร บุคตาโจอม. พฤติกรรมการบริโภคเครื่องสำอางของนักศึกษาหญิงในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
14. Pender NJ, Murdaugh CL, Parsons MA. *Health Promotion in Nursing Practice*. 5th ed. New Jersey. Pearson Education, 2006.
15. ชิตชนก ไชยกุล, กนกพร สุคำว้าง, วันเพ็ญ เอี่ยมจ้อย. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคข้อเสื่อม. *พยาบาลสาร* 2549; 33(3):94-104.

Label Reading Behavior before Buying and Using Drugs and Cosmetics among Undergraduate Students at Srinakharinwirot University

Nattaporn Yoopan^{1*} and Patcharee Duangchan²

¹ Department of Biopharmacy, Faculty of Pharmacy, Srinakharinwirot University, Thailand

² Department of Clinical Pharmacy and Social Pharmacy, Faculty of Pharmacy, Srinakharinwirot University, Thailand

* Corresponding author: nattapor@swu.ac.th

ABSTRACT

Objective: To examine undergraduate students' attitudes, knowledge and behavior on label reading before buying and using medications and cosmetics and to determine casual factors of the behavior. **Method:** Self-administered questionnaires were completed by 420 undergraduate students across 12 schools at Srinakharinwirot University, Ongkharak. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson correlation coefficient and multiple regressions. **Results:** Mean age of students was 18-24 years and most of them were women. The majority (27.2%) were currently studying engineering. Approximately half of students were in the first year. Before buying or taking a drug, the top three messages on the label the students frequently read were drug name (72.1%), administration (32.7%) and warnings/precaution (30.3%). When reading the cosmetic label, they often read information about brand name (47.0%), price (22.5%) and direction for use (19.2%). The mean score of attitude towards label reading behaviour before buying or using drugs and cosmetics were 4.07 ± 0.59 and 4.11 ± 0.53 respectively. The mean score of knowledge in drug labels (2.97 ± 1.44) among the students was higher than that in cosmetic labels (1.86 ± 1.08). In terms of label reading behavior before buying or using the products, the mean scores were 3.29 ± 0.62 for drugs and 3.03 ± 0.64 for cosmetics. It was also found that the two factors, attitude towards label reading and knowledge, together significantly predicted the label reading behavior (at α level of 0.05), explaining 5% of variance with only attitude towards label reading was a significant predictor ($\beta = 0.187, P < 0.001$). **Conclusion:** The findings may help some organizations, such as the Thai Food and Drug Administration and universities, develop specific plans or regulations to improve label readability. Consequently, the university students can better understand and practice appropriate reading on health products.

Keywords: drug label, cosmetic label, label reading behavior

Thai Pharm Health Sci J 2010;5(2):121-130